

3-TOM, 3 - SON
KURSANTLARNI “SOFT SKILLS” KO‘NIKMALARINI
RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING
AHAMIYATI

Soxiboyev Zoyirjon Erkinovich

dotsent, podpolkovnik, Chirchiq OTQMBYU Taktika kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada harbiy-pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak yosh komandirlarning “Soft Skills” (yumshoq) ko‘nikmalarini rivojlantirish va shakllantirishda mashg‘ulotlar davomida qo‘llanadigan interfaol uslublar va ta’lim jarayonida zarur bo‘lgan pedagogik texnologiyalarning o‘rni va roli yoritib berilgan.

Tayanch so‘zlar: interfaol uslub, texnologiya, pedagogik texnologiya, “Soft Skills”, ta’lim, tarbiya, komandirlar, natija, jarayon, ko‘nikma.

Аннотация. В данной статье рассмотрены в процессе военно-педагогического образования рассматривается роль интерактивных методов, используемых при обучении, и необходимых педагогических технологий в процессе обучения в развитии и формировании “Soft Skills” (мягких) навыков будущих молодых командиров и офицеров.

Ключевые слова: интерактивных метод, технология, педагогическая технология, “Soft Skills”, оброзования, воспитание, командиры, результат, процесс, мастерство.

Annotation. In this article, in the process of military-pedagogical education, the role of interactive methods used during training and necessary pedagogical technologies in the process of education in the development and formation of “Soft Skills” of future young commanders and the role is explained.

Keywords. interactive method, technology, pedagogical technology, “Soft Skills”, education, upbringing, commanders, result, process, skill.

Hozirgi davrda har qanday sohada zamonaviy kadrlarning professionallik darajasiga jiddiy talablar qo‘yilmoqda. Bunda mutaxassislarning nafaqat o‘z kasbini

3-TOM, 3 - SON

chuqur bilishi, balki shu bilan birga yuksak intellektual salohiyatga va keng dunyoqarashga ega bo'lishi, o'z bilimlari va tajribasini nostandart vaziyatlarda muvaffaqiyatli qo'llay olishi, insonlar bilan samarali muloqot o'rnatish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu asosda har bir jamiyatning kelajagi uning ajralmas qismi va hayotiy zarurati bo'lgan ta'lim tizimining qay darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Bugungi kunda mustaqil taraqqiyot yo'lidan borayotgan mamlakatimizning uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilish va takomillashtirish, yangi sifat bosqichiga ko'tarish, unga ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy qilish hamda ta'lim samaradorligini oshirish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ning qabul qilinishi bilan uzluksiz ta'lim tizimi orqali zamonaviy kadrlar tayyorlashning asosi yaratildi¹.

Ma'lumki, uzluksizlik va uzviylik ta'lim tizimida ortiqcha takroriylikka chek qo'yib, avvalo, jamiyatning ma'naviy va intellektual salohiyatini kengaytiradi, qolaversa, davlatning ijtimoiy va ilmiy -texnik taraqqiyotini takomillashtirish omili sifatida ishlab chiqarishning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi².

Pedagogik texnologiyalarning rivojlanishi va ularning o'quv-tarbiya jarayoniga kirib kelishi, shuningdek, axborot texnologiyalarining tez almashinuvi va takomillashuvi jarayonida har bir inson o'z kasbiy tayyorgarligini, mahoratini kuchaytirish imkoniyati yaratiladi.

Ushbu maqolada bo'lajak yosh ofitserlarni ta'lim berish jarayonida treninglar, ochiq munozaralar. Yakka, juftlikda. kichik guruhlar va jamoada ishlashni tashkil qilishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan profeseor-o'qituvchilarni pedagogik jarayonga tayyorlash masalalarini ochib berishda uslubiy tavsiyalar va maslahatlarni o'z ichiga olgan. Shu bilan bir qatorda maqolada o'qituvchilar uchun ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda o'quv-tarbiyaviy mashg'ulotlarni o'tkazish uslubiyati bo'yicha namunalar, darsga kirish va uni tahlil qilish texnikasi hamda oliy harbiy ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan turli tarbiyaviy mashg'ulotlar orqali milliy marosim va tadbirlarni o'tkazish bo'yicha uslubiy tavsiyalar, shuningdek, o'tiladigan

¹ O'zbekiston Respublikasining O'RQ-637-sonli "Ta'lim to'g'risida" Qonuni 23.09.2020 y.

² O'zbekiston Respublikasining Mudofaa doktrinasini. 2018-yil 9-yanvar.

3-TOM, 3 - SON

“Pedagogik texnologiyalar” kurslarida foydalanish imkoniyatini beradigan ma'lumotlar berilgan.

Shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda kursant (yoki tinglovchi)larni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatib kelingan edi. Bunday usul kursant (yoki tinglovchi)larda mustaqil fikrlash, ijodiy izlanish, tashabbuskorlikni so'ndirar edi.

Hozirgi kunda harbiy-ta'lim jarayonida interfaol uslublar (innovatsion pedagogik va axborot texnologiyalari)dan foydalanib, ta'limning samaradorligini ko'tarishga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Zamonaviy texnologiyalar qo'llanilgan mashg'ulotlar kursant (yoki tinglovchi)lar egallayotgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga qaratilgan. Harbiy pedagog bu jarayonda shaxs va jamoaning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi, shu bilan bir qatorda, boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik vazifasini bajaradi. Bunday o'quv jarayonida kursant (yoki tinglovchi) asosiy maqsadga aylanadi³.

Pedagog - olimlarning yillar davomida ta'lim tizimida

Nega o'qitamiz?

Nimani o'qitamiz?

Qanday o'qitamiz?

savollariga javob izlash bilan bir qatorda,

Qanday qilib samarali va natijali o'qitish mumkin? - degan savoliga ham javob qidirdilar.

Bu esa, olim va amaliyotchilarni o'quv jarayonini texnologiyalashtirishga, ya'ni o'qitishni ishlab-chiqarishga oid aniq kafolatlangan natija beradigan texnologik jarayonga aylantirishga urinib ko'rish mumkin, degan fikrga olib keldi.

Bunday fikrning tug'ilishi pedagogika fanida yangi pedagogik texnologiya yo'nalishini yuzaga keltirdi.

³ Maxwell, J.C. Liderlik va boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar to'plami. (2007).

3-TOM, 3 - SON

Bugungi kunda oliy harbiy ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiyaviy jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanishga alohida e'tibor berilayotganining asosiy sababi ko'yidagilardir:

Oliy harbiy ta'lim muassasa harbiy-ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalarning to'g'ri joriy etilishi o'qituvchining bu jarayonda asosiy tashkilotchi yoki maslahatchi sifatida faoliyat yuritishiga olib keladi. Bu esa talaba (yoki o'quvchi)dan ko'proq mustaqillikni, ijodni va ilmiy sifatlarni talab etadi bu esa yuqorida ta'kidlab o'tilgan bo'lajak yosh ofitserlarda "Soft Skills" (*yumshoq*) ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Har qanday pedagogik texnologiyaning o'quv-tarbiya jarayonida qo'llanilishi shaxsiy xarakterdan kelib chiqqan xolda, kursant (yoki tinglovchi)ni kim o'qitayotganligi va o'qituvchi kimni o'qitayotganiga bog'lik.

Hozirgi davrda sodir bo'layotgan innovatsion jarayonlarda ta'lim tizimi oldidagi muammolarni hal etish uchun yangi axborotni o'zlashtirish va o'zlashtirgan bilimlarini o'zlari tomonidan baholashga qodir, zarur qarorlar qabul qiluvchi, mustaqil va erkin fikrlaydigan bo'lajak yosh ofitserlar armiyamiz saflariga juda ham zarur.

Shuning uchun xam, Oliy harbiy ta'lim muassasalarining o'quv-tarbiyaviy jarayonida zamonaviy o'qitish uslublari - interfaol uslublari, innovatsion texnologiyalarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Pedagogik texnologiya va ularning ta'limda qo'llanishiga oid bilimlar, tajriba kursant (yoki tinglovchi)larni bilimli va yetuk malakaga ega bo'lishlarini ta'minlaydi.

Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayonda hamda harbiy pedagog va kursant (yoki tinglovchi) faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi.

Innovatsiya (inglizcha innovation) - yangilik kiritish, yangilik demakdir.

Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayonda hamda harbiy pedagog va kursant (yoki tinglovchi) faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi.

Interfaol "Inter" - bu o'zaro, "act" - harakat qilmoq) - o'zaro harakat qilmoq yoki kim bilandir suhbat, muloqot tartibida bo'lishni anglatadi. Boshqacha so'z bilan aytganda, o'qitishning interfaol uslubiyotlari -bilish va kommunikativ faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli bo'lib, unda ta'lim oluvchilar bilish jarayoniga jalb qilingan

3-TOM, 3 - SON

bo'ladilar, ular biladigan va o'ylayotgan narsalarni tushunish va fikrlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Interfaol darslarda o'qituvchining o'rni qisman talaba kursant (yoki tinglovchi) larning faoliyatini dars maqsadlariga erishishga yo'naltirishga olib keladi.

Bu uslublarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va kursant (yoki tinglovchi) larning birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib. ularga:

kursant (yoki tinglovchi)ning dars davomida befarq bo'lmaslikka, mustaqil fikrlash, ijod qilish va izlanishga majbur etilishi;

kursant (yoki tinglovchi)larning o'quv jarayonida fanga bo'lgan qiziqishlarini doimiylikini ta'minlanishi;

kursant (yoki tinglovchi)larning fanga bo'lgan qiziqishlarini mustaqil ravishda har bir masalaga ijodiy yondashgan holda kuchaytirilishi;

harbiy pedagog va kursant (yoki tinglovchi) larning hamkorlikdagi faoliyatini doimiy ravishda tashkil etilishlari kiradi⁴.

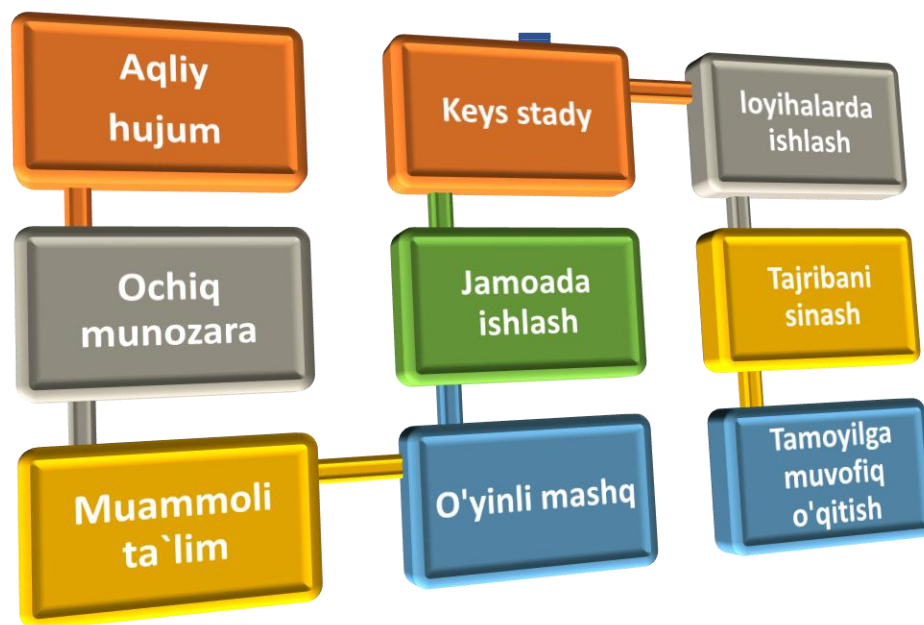
Oliy harbiy ta'lim muassasalarida harbiy- pedagogik ta'lim jarayonidagi **pedagogik texnologiya**-bu aniq ketma-ketlikdagi yaxlit jarayon bo'lib, u bo'lajak ofitserlarning (yoki tinglovchi)larning ehtiyojidan kelib chiqqan holda bir maqsadga yo'naltirilgan, oldindan puxta loyihalashtirilgan va kafolatlangan natija berishiga qaratilgan pedagogik jarayondir.

Harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida kursantlarni "Soft Skills" ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi interfaol uslublar tavsiya etiladi.

INTERFAOL USLUBLAR

⁴ Satib-Aldiyev A. Ofitser-o'qituvchining pedagogik mahorati [matn]: darslik/ – T.: O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi, 2019. – 264 b.

Harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish uchun interfaol usullar va ularni qo'llash misollari

Yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish professional va shaxsiy o'sishning juda muhim qismidir. Interfaol o'qitish usullari bu jarayonni yanada samarali va qiziqarli qilish imkonini beradi. Ushbu maqolada biz interfaol usullarning ba'zi misollarini va ularni turli xil yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qo'llashni ko'rib chiqamiz.

Rolli o'yinlar

Rolli o'yinlar kursantlarga simulyatsiya qilingan vaziyatlarda turli rollarni o'ynashga imkon beradi. Bu muloqot qobiliyatlarini, nizolarni hal qilish ko'nikmalarini, empatiyani va harbiy jamoada ishlashni rivojlantirish uchun foydali bo'lishi mumkin.

Misol: Mojarolarni boshqarish bo'yicha treningning bir qismi sifatida kursantlar ikki kishi mojaroga duch kelgan stsenariyni o'ynashlari mumkin. Har kimga o'z roli beriladi va ular faol tinglash va mulohaza yuritish qobiliyatlaridan foydalangan holda murosa topishlari kerak.

Guruh muhokamasi

3-TOM, 3 - SON

Guruh muhokamalari tanqidiy fikrlash va argumentatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishning ajoyib usuli hisoblanadi. Kursantlar o'z fikrlarini ifoda etishni va boshqalarning fikrini tinglashni o'rganadilar.

Misol: Kasbiy faoliyat bilan bog'liq dolzarb muammoni muhokama qilishda ishtirokchilar o'z nuqtai nazarlari bilan o'rtoqlashadilar va ularni asoslab berishadi. Bu jamoatchilik fikrini, shuningdek, notiqlik mahoratini rivojlantirishga yordam beradi.

Aqliy hujum

Aqliy hujum guruhda yangi g'oyalar va ijodiy fikrlashni, shuningdek hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Misol: Harbiy jamoa muayyan muammoni hal qilish yoki yangi mahsulotni ishlab chiqish uchun birlashishi mumkin. Har bir kursant o'z g'oyalarini taklif qiladi va dastlabki bosqichda hech qanday taklif rad etilmasligi muhim, bu ishonch va fikr erkinligi muhitini yaratishga imkon beradi.

Ta'lim texnologiyasi – o'quv mashg'ulotlarida ko'rsatilgan barcha bilish jarayonlarini amalga oshirib, pirovard natijada barcha faoliyat turlarini to'liq o'zlashtirishga yordam beradi. Bunday darslarda dars qismlarining ichki aloqasi: maqsad, mazmun va ish usuli bilan amalga oshiriladigan ta'lim, mumtoz tizimning bosqichlari saqlanib qoladi. Ya'ni, uy vazifalarini tekshirish, uning asosida yangi bilimlar, malaka va aqliy faoliyatning turlarini egallash bosqichlari, shuningdek mustahkamlash va mustaqil ishlash, darsni umumlashtirish va mustaqil topshiriqni tushuntirish singarilar yotadi.

Harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida “Soft Skills” ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi pedagogik texnologiyalarni qo'llash tavsiya etiladi.

loyihalar asosida o'qitish;

muammoli ta'lim;

o'yinli texnologiyalar;

hamkorlikda o'qitish va hokazo;

harbiy o'yinlarni simulyatsiyada boshqarish;

ish xaritasida o'z g'oyasini mustaqil izohlash.⁵

Harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida “Soft Skills” ko'nikmalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarni mohirona qo'llash bu harbiy pedagogning mahoratiga bog'liq. Mashg'ulotlar davomida pedagogik texnologiyalar o'qituvchi tomonidan to'g'ri tanlansa, avvalo mashg'ulotning oldiga qo'ygan maqsadiga erishiladi, agar pedagogik texnologiya o'qituvchi tomonidan noto'g'ri tanlansa bu uning aksi bo'lishi muqarrar.

Loyiha ishi

Loyiha ustida guruhlarda ishlash rejalashtirish, vaqtni boshqarish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ishtirokchilar vazifalarni topshirishni va rollarni belgilashni o'rganadilar.

Misol: Ishtirokchilar guruhlariga bo'linadi va o'z rahbariyatiga taqdim etishdan oldin bozorni o'rganishdan boshlab kompaniya ichida yangi loyihani amalga oshirish rejasini ishlab chiqadi. Har bir guruh o'z ish sohasi uchun javobgardir, bu ularga hamkorlik va mas'uliyat ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon beradi.

Munozara

Debat notiqlik mahorati, o'ziga ishonch va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Ishtirokchilar o'z fikrlarini aniq va mantiqiy shakllantirishni o'rganadilar.

Misol: Ishtirokchilar ikki jamoaga bo'linadi va bahs mavzusini tanlaydi. Har bir jamoa qarshi va qarshi dalillarni tayyorlashi, so'ngra ularni bir-birlariga savollar berib, tinglovchilar oldida taqdim etishlari kerak.

Simulyatsiyaga asoslangan trening

Simulyatsiyalar ishtirokchilarga qaror qabul qilish, stressni boshqarish va norasmiy yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantiruvchi turli stsenariylarni amalga oshirish imkonini beradi.⁶

⁵ Abdurahimova D. Harbiy pedagogika. Darslik. T.: Akademiya, 2022.

⁶ Satib-Aldiyev A. Pedagogik mahorat asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: O'R MV Uslubiy markazi, 2013. – 86 b.

3-TOM, 3 - SON

Misol: Etakchilik treningi taqlid qilingan inqirozli vaziyatni o'z ichiga olishi mumkin, unda ishtirokchilar tez qarorlar qabul qilishlari va jamoani boshqarishlari kerak.

XULOSA

Maqolaning yakunida shuni xulosa o'rnida aytish joizki Oliy harbiy ta'lim muassasalarda aynan harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak yosh ofitserlarning "Soft Skills" ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishda pedagogik texnologiyalar va interfaol uslublarning o'rni va roli beqiyos deb hisoblayman. Chunki bu ko'nikmalarni oliy harbiy ta'lim muassasalarida bo'lajak ofitserlarning harbiy-kasbiy faoliyatida zamonaviy turli xil turdagi kundalik va jangovar vazifalarni o'z vaqtida sifatli aniq bajarish va o'z jamoasi bilan samarali muloqot o'rnatish imkoniyatlarini yaratib beradi, shuningdek, ularni zamonaviy harbiy qiyinchiliklarga tayyorlaydi. Harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak yosh ofitserlarni ushbu ko'nikmalarni shakllantirish harbiy pedagoglarning mahoratiga bevosita bog'liq. Harbiy pedagogdan o'z kasbiga sodiq, yuksak intellektual salohiyat, ilmiy qarash, ijod, doimo o'z ustida ishlash, muomala madaniyatlari talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining O'RQ-637-sonli "Ta'lim to'g'risida" Qonuni 23.09.2020 y.
2. O'zbekiston Respublikasining Mudofaa doktrinasi. 2018-yil 9-yanvar.
3. Maxwell, J.C. Liderlik va boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar to'plami. (2007).
4. Satib-Aldiyev A. Ofitser-o'qituvchining pedagogik mahorati [matn]: darslik/ – T.: O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi, 2019. – 264 b.
5. Abdurahimova D. Harbiy pedagogika. Darslik. T.: Akademiya, 2022.
6. Satib-Aldiyev A. Pedagogik mahorat asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: O'R MV Uslubiy markazi, 2013. – 86 b.

